Proclamarea Regatului României şi atitudinea Marilor Puteri

Daniel CREŢU

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu, Facultatea de Ştiinţe Socio-Umane
"Lucian Blaga" University of Sibiu, Faculty of Social and Human Sciences
Personal e-mail: d_cretu@yahoo.com

The proclamimg of the Romanian Kingdom and the atitude of the Great Powers

Romania's foreign policy after 1877 was characterized by efforts meant to consolidate its independence and to obtain recognition at international level. To ensure the stability and continuity of the dynasty, the Government in Bucharest took into account, first and foremost, the necessity of regulating the succession to the throne. The eventuality of the proclamation of the Kingdom was circulated both in the country and abroad immediately after the consecration of its independence. The issue, being openly addressed by Bismarck, has found prompt and unequivocal support, nevertheless, in Vienna, the idea was not accepted.

Austro-Hungary has also delayed for half a year its acceptance with respect tothe Kingdom only to seize concessions in relation to the Danube and to ensure the Romanian side's promise to join the „Zweibund". Having the support of Germany, Brătianu and Carol were able to avoid Haymerle'spressures, so that Vienna will be placed in front of the fulfilled fact when, on 14/26thMarch 1881, the Assembly of Deputies and the Senate in Bucharest solemnly proclaimed Romania a Kingdom.

By April 1881 all major European Powers had officially recognized the Kingdom of Romania. The ascension to the rank of Kingdom has strengthened the position of the dynasty in the country, it bestowed the stability of the constitutional-monarchical institutions of the state and increased the cohesion of the population around the Throne.

Keywords: succession to the throne, Bismarck, Austro-Hungary, Germany, European Powers

Politica externă a României după 1877 a fost caracterizată de eforturile pentru recunoaşterea şi consolidarea independenţei sale pe plan internaţional. Situată geografic în zona de interferenţă a sferelor de interese a două mari imperii, Rusia şi Austro-Ungaria, România independentă s-a lansat într-o politică externă proprie, de neangajare de partea uneia sau alteia dintre puterile ce se confruntau în Peninsula Balcanică şi în sud-estul Europei. Ea spera astfel evitarea oricăror conflicte generatoare de pretexte pentru a se atenta la independenţa sa[1]. În raport cu o astfel de politică externă, prudentă, de neangajare, opţiunea de orientare spre unul sau altul dintre cele două imperii era manifestată doar în cazuri izolate. În contextul instabil al vieţii politice europene de după Congresul de la Berlin din 1878, tânărul stat român nu putea rămâne izolat în condiţiile în care cele două blocuri militare şi politice începeau să se formeze.

Pentru a asigura stabilitatea şi continuitatea dinastiei, guvernul de la Bucureşti a luat în calcul, în primul rând, necesitatea reglementării succesiunii la Tron, fapt asupra căruia a insistat foarte mult, considerându-l chiar mai important decât chestiunea titlului în sine. Demersuri în această direcţie avuseseră loc încă din toamna anului 1880. Carol I neavând moştenitori direcţi, succesiunea la tron, potrivit Constituţiei, urma să revină celui mai în vârstă dintre fraţii domnitorului sau descendenţilor acestuia. În privinţa respectivei prevederi constituţionale, membrii familiei de Hohenzollern –Sigmaringen îşi declarau

acordul în noiembrie 1880.

Deşi îşi cucerise independenţa pe câmpul de luptă, cu enorme sacrificii materiale şi umane, Puterile europene nu se grăbeau să trateze România ca un partener egal în complexul relaţiilor internaţionale[2]. Izolarea ţării la Congresul de la Berlin, precum şi condiţiile grele impuse de Puterile europene pentru recunoaşterea independenţei au dovedit încă o dată, necesitatea consolidării poziţiei statului român.

Eventualiatatea proclamării Regatului era vehiculată atât în presa din ţară, cât şi în cea din străinătate imediat după consacrarea independenţei. Ideea nu era însă agreată în cercurile politice austro-ungare, deşi pe parcursul anilor 1878-1880 ele dovediseră solicitudine în raporturile cu România. Spectrul "regatului daco-român" din deceniile anterioare revenise cu prilejul războiului de independenţă şi a solidarităţii românilor din Transilvania, Banat şi Bucovina cu fraţii de peste Carpaţi. Apariţia şi difuzarea hărţii "Daciei Moderne" a maiorului Gorjan în 1880 reactualizase temerile Vienei şi Budapestei faţă de tendinţele centrifugale ale românilor din imperiu[3]. Era motivul pentru care proiectul anterior al Bucureştiului privind proclamarea regatului n-a obţinut asentimentul cabinetului de la Viena în 1878-1880, precum şi temerea că Serbia şi Bulgaria ar putea să urmeze exemplul României[4].

După depăşirea divergenţelor româno-germane în problema răscumpărării căilor ferate şi a independenţei, la începutul anului 1880 autorităţile române constată o atitudine net favorabilă a Berlinului în privinţa regatului. Opoziţia venea, de această dată, din partea Austro-Ungariei, care o lega de chestiunea Dunării, şi din partea Rusiei, nemulţumită de facilităţile obţinute de emigranţii ruşi, inclusiv evrei, pe teritoriul românesc. Ministrul de externe Gorceakov chiar a înaintat pe această temă, un memoriu de protest către Marile Puteri. Sprijinul german va fi decisiv în proclamarea Regatului Român, atât din raţiuni dinastice, cât şi ca o consecinţă a "satisfacţiei" obţinute în plan financiar-economic.

În vederea obţinerii consimţământului celor două imperii centrale pentru proclamarea regatului, prim-ministrul Ion C. Brătianu a efectuat în martie 1880 o călătorie la Berlin, Sigmaringen şi Viena. Scopul declarat al vizitei era decorarea împăratului Wilhelm, a Kronprinţului şi a lui Bismarck, cu ordinul "Steaua României" şi finalizarea răscumpărării căilor ferate. Brătianu a avut parte de o primire excelentă, însoţită de elogii la adresa înţelepciunii principelui Carol şi a "bravei armate române", văzută mai ales ca o "demnă creaţie a unui Hohenzollern"[5]. Chestiunea regatului, abordată deschis cu Bismarck, a găsit sprijin prompt şi fără echivoc, dar la Viena ideea nu era deloc agreată.

Carol I şi Brătianu n-au renunţat la speranţa de a determina Austro-Ungaria să se pronunţe în favoarea Regatului, cu atât mai mult cu cât Germania promisese întregul sprijin. Cu prilejul trecerii sale prin Viena, Brătianu i-a lăsat lui Bălăceanu ca sarcină de mare importanţă, obţinerea consimţământului austro-ungar la proclamarea Regatului, însă strădaniile acestuia din urmă nu au avut imediat rezultatele dorite[6]. Într-o scrisoare de la Viena adresată primului ministru român, reprezentantul României îl informa pe acesta că Haymerle continua să nu fie favorabil în chestiunea Regatului şi-l sfătuia pe Brătianu să treacă peste consimţământul Austro-Ungariei în această privinţă. Sfatul lui Bălăceanu implica anumite riscuri şi Carol I nu voia să compromită realizarea scopului spre care tinsese în ultimii ani, de aceea s-a hotărât să impulsioneze această problemă şi să-i determine pe conducătorii austro-ungari să-şi dea consimţământul la titlul de rege. Diplomaţia românească va depăşi opoziţia Vienei cu ajutorul Berlinului, pentru că ambele puteri nădăjduiau să atragă România de partea "Dublei Alianţe", recent încheiată. Bismarck şi Haymerle l-au înştiinţat pe Brătianu despre termenii Alianţei, insistând asupra caracterului ei defensiv, iar Andrassy i-a propus neoficial chiar să adere la "Zweibund"[7]. În paralel, pe calea corespondenţei lui Bismarck, a Kronprinţului şi a altor membri ai Casei Hohenzollernilor cu domnitorul Carol, s-au conturat în esenţă bazele acestei aderări. La 22 aprilie 1880, acelaşi Andrassy se adresa direct domnitorului Carol: "În ceea ce priveşte România, ea nu are decât să voiască, după părerea mea modestă, pentru ca la un moment dat să fie a treia aliată"[8].

Ezitările conducătorilor români la avansurile de intrare în "Zweibund" erau generate de caracterul ei antirusesc, dar şi de dorinţa de a consolida statul român pe calea proclamării Regatului şi nu a aderării la alianţe politice externe riscante în poziţia sa geostrategică. Totuşi, cu ocazia vizitei în Austro-Ungaria a perechii princiare române, la întrevederea de la Ischl, în august 1880, împăratul Franz Iosef a agreat ideea înălţării la rang de regat a României, în timp ce ministrul de externe insista pentru alăturarea ei la "Zweibund" şi pentru reglementarea problemei navigaţiei pe Dunăre[9]. Acordul de principiu dat de Franz Josef lui Carol în privinţa titlului de rege va fi însă decisiv pentru spulberarea ulterioară a rezistenţei miniştrilor austrieci.

Faptul cel mai important s-a consumat la Berlin, unde Carol şi Elisabeta au fost întâmpinaţi de familia imperială cu amabilităţi copleşitoare. După ce Wilhelm I i-a dăruit principelui român un regiment de dragoni, împăratul – ca şef al Casei Hohenzolernilor –, Carol Anton-tatăl şi principele Carol au semnat "Actul solemn de reglementare a succesiunii la tronul României" (19/31 august 1880) .

Austro-Ungaria a mai tergiversat o jumătate de an acceptul său în privinţa regatului doar pentru a smulge concesii în privinţa Dunării şi a se asigura de promisiunea părţii române pentru ralierea la "Zweibund". Având sprijinul Germaniei, Brătianu şi Carol au putut evita presiunile lui Haymerle, astfel că Viena va fi pusă în faţa

faptului împlinit când, la 14/26 martie 1881, Adunarea Deputaților și Senatul de la București au proclamat solemn România ca Regat.

Oportunitatea proclamării Regatului avea să reprezinte subiectul unei ședințe a Consiliului de Miniștri, în care toți cei prezenți se pronunțau pentru săvârșirea acestui act solemn la 8 aprilie 1881, ziua aniversară a lui Carol I[10]. La sugestia Suveranului, premierul I. C. Brătianu se declara de acord în privința unei remanieri a guvernului prin includerea a trei conservatori pentru a conferi proclamării Regatului solemnitatea cuvenită și pentru a exprima unitatea de vederi în această privință[11]. O alianță a partidelor în vederea desăvârșirii sistemului politic era însă greu de realizat. Mai întâi, printre minoritățile liberale se menținea încă o puternică stare de adversitate împotriva conservatorilor, nefiind uitată guvernarea lor autoritară și caracterul aristocratic imprimat acesteia prin modul în care fuseseră restrânse unele libertăți democratice. Apoi, conservatorii vedeau în liberali, care încercaseră să-i compromită printr-un proces politic – stopat la insistențele lui Carol I – oameni politici cu care nu se puteau asocia nici chiar cu ocazia proclamării Regatului, conștienți că în acest mod ar contribui la consolidarea puterii lor politice.

Între timp, pretențiile Austro-Ungariei privind navigația și controlul pe Dunăre și atacurile presei opoziționiste față de o ipotetică acceptare a acestor pretenții de către guvern l-au determinat pe I. C. Brătianu să accelereze demersurile pentru proclamarea Regatului[12].

La 13/25 martie 1881 Titu Maiorescu făcea o interpelare în Parlament în care îi acuza pe liberali că sunt antidinastici și că au permis dezvoltarea în opinia publică a unor curente nihilist-socialiste care promovau nu numai republicanismul, dar și asasinatul ca armă politică. În ziua următoare, președintele Camerei, D. Lecca, aducea în prim plan propunerea de desăvârșire a sistemului monarhiei constituționale[13].

În raport cu acea propunere intempestivă, I. C. Brătianu, dădea explicații pentru tărăgănare. Dacă până atunci guvernul se împotrivise și ceruse amânarea, o făcuse nu pentru că împărtășea alte idei, ci din preocuparea de a nu surprinde Europa.

Pus la vot tot în aceeași zi, proiectul era transformat în lege prin votul celor 99 de deputați prezenți. Același lucru se întâmpla și în Senat. La 15/27 martie 1881, legea asupra Regatului era promulgată[14].

Proclamarea Regatului a declanșat o intensă activitate diplomatică în capitalele Marilor Puteri. Conform protocolului referitor la titlurile suveranilor, semnat de Austria, Franța, Marea Britanie, Prusia și Rusia la Aachen (Aix-la-Chapelle) în 11 octombrie 1818, niciuna dintre aceste puteri nu putea recunoaște schimbarea titlului fără a se pune în prealabil de comun acord. În asemenea circumstanțe, scria ambasadorul Italiei la Viena, di Robilant, ministrului de externe, Cairoli, atât Germania cât și Austro-Ungaria vor condiționa recunoașterea titlului. Același ambasador mai preciza însă că Italia nu ar trebui să pună condiții, deoarece Casa de Savoia făcuse același lucru atunci când schimbase titlul din Rege de Sardinia în Rege al Italiei[15].

Tot di Robilant, fără a fi la curent cu declarația lui Bismarck conform căreia "nu are nici o obiecțiune de făcut în contra noii transformări a României"[16], transmitea în 15/27 martie 1881 ministrului de externe Cairoli, că, după părerea lui guvernul imperial nu se va grăbi să recunoască titlul primit de Carol I. După toate probabilitățile se presupunea că guvernul german va adopta aceeași linie de conduită ca și aliatul său, iar noul Regat va avea de întâmpinat destule dificultăți până va fi recunoscut, atât la Viena și Berlin cât și la Petersburg. Tot el era de părere că atitudinea Italiei nu trebuie să fie subordonată direct celor trei cabinete, ci ar trebui procedat în acest caz în acord cu Anglia pentru a nu deranja prea tare Austro-Ungaria[17].

Astfel, la 23 martie/4 aprilie 1881, au exprimat felicitări regelui Carol I, contele Tornielli ministrul Italiei, White, ministrul Marii Britanii și Ducros Albert, trimisul extraordinar al Franței[18], pentru ca două zile mai târziu să facă același lucru și contele Hoyos, ministrul Austro-Ungariei, prințul Urusov, ministrul Rusiei și contele Wesdehlen, ministrul Germaniei[19].

Proclamarea Regatului a fost larg comentată nu doar în cercurile diplomatice ci și în presa europeană. Referindu-se la acest eveniment, ziarul austriac "Deutsche Zeitung" aprecia că românii și-au reluat locul în familia statelor europene, iar Suveranul României "este după drept, cu totul egal suveranilor celorlalte state din centrul Europei"[20].

Un alt cotidian, "Neue Freie Presse" din Viena reliefa importanța strategică a noului stat român împotriva expansiunii rusești în Balcani și considera că această consolidare a României va contribui la menținerea păcii în Orient. [21]

Prin transformarea Principatelor în Regat, românii – aprecia cotidianul francez "La Republique Française" – și-au afirmat "...intenția lor de a rezista la orice încercare de înfeudare", la fel cum presa italiană evidenția "...rolul civilizator al fraților latini în Orient"[22].

În aprilie 1881 toate Marile Puteri europene recunoscuseră oficial Regatul României. Înălțarea la rangul de Regat a consolidat dinastia în țară, a conferit un plus de stabilitate instituțiilor constituțional-monarhice ale statului și a sporit coeziunea populației în jurul Tronului. Pe plan extern, urcarea pe tronul regal a lui Carol I și asigurarea succesunii dinastice pe seama Casei Hohenzollernilor, al cărui șef era împăratul de la Berlin, a garantat pentru o lungă durată preponderența Germaniei în România. Din această perspectivă, anii 1877-1881 semnifică pentru poporul român ieșirea din zona de influență și rivalitate a imperiilor otoman și rus

şi plasarea fermă pe drumul "integrării" în aria vieţii politice central şi vest-europene.

Note:

1. Gh. N. Căzan, *Tratatul secret de alianţă între România şi Austro-Ungaria (1883),* în "Revista română de studii internaţionale", Bucureşti, anul VII (1973), nr. 1, p. 175.
2. Vezi Gh. Platon, *Istoria modernă a României,* Bucureşti, Ed. Didactică şi Pedagogică, 1975. p. 260-261.
3. Teodor Pavel, *Mişcarea românilor pentru unitate naţională şi diplomaţia Puterilor Centrale, vol. I (1878 – 1895),* Editura Facla, Timişoara, 1979, vol. I, p. 61-69.
4. *Memoriile regelui Carol I. De un martor ocular,* vol. I, Bucureşti, Ed. Machiavelli, 1994, vol. I, p. 320;Suzana Bodale, *Documente diplomatice austriece referitoare la proclamarea Regatului României* în vol. " Monarhia în România-o evaluare", coord. Liviu Brătescu, Ştefania Ciubotariu, Iaşi, Ed. Universităţii "Al. I. Cuza", 2012, p. 67.
5. Gh. N. Căzan, Şerban Rădulescu-Zoner, *România şi Tripla Alianţă,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 49.
6. Biblioteca Naţională a României, în continuare se va cita (B. N. R.), Fond Brătianu, Dosar 32, f. 35.
7. *Memoriile regelui Carol I...,* vol. III, p. 150.
8. *Ibidem,* p.142.
9. Telegrama lui Vârnav-Liteanu către I. C. Brătianu, Berlin, 7 aprilie 1881. Apud. Gh. N. Căzan, Şerban Rădulescu – Zoner*, op. cit.,* p. 57.
10. G. D. Nicolaescu, *Parlamentul Român, 1886-1901*, partea I, Bucureşti, 1903, p. 395.
11. C. Gane, *P.P.Carp şi locul său în istoria politică a ţării,* vol. I, Editura Ziarului, Bucureşti,1936, vol. I, p. 242-243.
12. *Ibidem,* p. 243-244.
13. Monitorul Oficial, nr. 60, 15/27 martie 1881, p. 1816.
14. Idem, nr. 4, 4/16 aprilie 1881, p. 1975.
15. *35 de ani de relaţii italo-române, 1879-1914. Documente diplomatice italiene,* Editate de Dinu Rudolf, Bulei Ion, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001, doc. 40, R. 266, Ambasadorul Italiei la Viena, Di Robilant, către preşedintele Consiliului şi ministrul de externe Cairoli, Viena 26 martie 1881.
16. A. N. I. C. Fond. Casa Regală, dosar 37/1879, f. 48. T 7 aprilie 1881, Berlin, Liteanu către Brătianu.
17. *35 de ani de relaţii italo-române...,* p. 94, R. Viena 15/27 martie 1881, Ambasadorul Italiei la Viena, Di Robilant, către preşedintele Consiliului şi ministrul de externe Cairoli.
18. Monitorul Oficial, nr. 68, 25 martie/6 aprilie 1881, p. 2113.
19. *Ibidem,* nr. 69, 26 martie/7 aprilie 1881, p. 2117.
20. *Cronica externă,* în "Românul ", an XXV, 20 martie/1 aprilie 1881.
21. *Ibidem,* din 21 martie/2 aprilie 1881.
22. *Ibidem,* 21 martie/2 aprilie, 23 martie/4 aprilie, 24 martie/5 aprilie, 25 martie/6 aprilie 1881.

Bibliography:

35 de ani de relaţii italo-române, 1879-1914. Documente diplomatice italiene, Editate de Rudolf Dinu, Ion Bulei / *35 years of Italo-Romanian Relations. Italian Diplomatic Documents*, Edited by Rudolf Dinu, Ion Bulei, EdituraUniversEnciclopedic, Bucureşti, 2001.

BibliotecaNaţională a României, Fond Brătianu, Dosar 32 / National Library of Romania. Fund Brătianu, File 32.

Căzan Gh. N., *Tratatul secret de alianţă între România şi Austro-Ungaria (1883) / The Secret Alliance Treaty between Romania and Austro-Hungary,*in "Revista română de studii internaţionale", Bucureşti, anul VII (1973).

Căzan Gh. N., Rădulescu–Zoner Ş., *România şi Tripla Alianţă / Romania and the Triple Alliance,*Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979.

Gane C., *P.P. Carp şi locul său în istoria politică a ţării / Carp and his Place in the Political History of the Country,* vol. I, Editura Ziarului, Bucureşti, 1936.

Memoriile regelui Carol I. De un martor ocular / Memoirs of King Charles I. By an Eyewitness, vol. I, Bucureşti, Ed. Machiavelli, 1994.

Monitorul Oficial, nr. 60, 15/27 martie 1881; nr. 4, 4/16 aprilie 1881 / The Official Monitor, nr. 60, 15/27 March 1881; nr. 4, 4/16 April 1881.

Nicolescu G. D., *Parlamentul Român, 1886-1901*, partea I / *The Romanian Parliament, 1880-1901*, Part 1, Bucureşti, 1903.

Pavel Teodor, *Mişcarea românilor pentru unitat enaţională şi diplomaţia Puterilor Centrale, vol. I (1878 – 1895) / The Movement of the Romanians for National Unity and the Diplomacy of the Central Powers,* EdituraFacla, Timişoara, 1979.

Platon Gh., *Istoria modernă a României,* Bucureşti / *The Modern History of Romania*, Ed. DidacticăşiPedagogică, 1975.

România, Arhivele Naţionale Istorice Centrale, Fond. Casa Regală, dosar 37/1879 / Romania, The Central National Historical Archives, Fund. Royal House, File 37/1879.

Românul, an XXV, (1881) / The Romanian, year XXV (1881).